

1

Коли я, ще зовсім спросоння, відчиняв двері бару і вимикав сигналізацію на пульті, то краєм ока глянув на сіре небо, що насупилося над містом, і розчаровано зітхнув — погода аж ніяк не віщувала сонячного дня. Київ заливало сірим весняним холодом. А мені хотілося сонця і тепла. Особливо нині, у свій день народження, коли мені стукнуло 29.

У барі дівчата ще звечора прибрали, акуратно розставили стільці та столи, щільно прикрили жалюзі. Тут було темно і навіть моторошно. На якусь мить здалося, ніби я потрапив у музей забутих історій. Ними віяло від кожного столика, від кожної серветки, що розкладені на столах, із кожного закутка бару, з кожної цеглинки у стіні...

Нині я чомусь зарано прийшов на роботу. Народ почне підтягуватися сюди не раніше, ніж через дві години. Але мені не хотілося проводити цей ранок вдома за комп'ютером і отримувати привітання від своїх віртуальних друзів з усього світу в соціальних мережах. І навіть не хотілося чути вранці голоси тих, хто пригадав про мій день народження і поспішить із привітаннями, коли ще й кінь не валявся. Тому я відімкнув телефон з усіма його додатками.

У коридорі підсобного приміщення зрадливо скрипнули двері. Я нервово смикнувся і побіг глянути, хто там ходить. Це була Іринка, наша прибиральниця. Вона, мабуть, запізнилася на вечірню електричку і заночувала в кафе. Тепер не хотіла, щоб я її побачив, і крадькома пробиралась до виходу.

— Добрий ранок, — привітався я зі смішком. — Не встигла на електричку?

Вона стрепенулась і винувато закліпала сонними вічками. Їй було 23 роки, заміжня, двоє дітей. Чоловік на заробітках у Росії, але зароблені гроші зберігає, найімовірніше, в мішках. У мішках під очима. Коли вони зранку запухають із перепою.

Іринка працювала на трьох роботах, усюди встигала, ніби мала моторчик в одному місці, роботу виконувала швидко і високоякісно. Я планував поставити її барменом. Але вона не мала змоги вчитися — з дітьми, господарством у селі. Та й бачив я, що не хотіла. Їй подобалося село. Працювати на городі, біля худоби. Завдяки їй у мене завжди були свіже молоко і смачний домашній сир. Мало того, за такого фізичного і навіть морального навантаження вона була щасливою, завжди усміхненою, охайною і залишалася справжньою жінкою: що в одязі, що в макіяжі, що в поведінці.

— Юрко! — кокетливо відмахнулася. — Та це я на ринок зранку хотіла попасть до куми, малому подарунок купити — у нього день народження.

Я навіть зрадів:

— У мене теж день народження!

— Поздоровляю, дорогий ви наш! — обняла мене й від душі чмокнула у щоку.

Вона смачно пахла молоком.

— Шампанського? — запропонував я. — За двох важливих чоловіків у твоєму житті?

— Та я ж не п'ю! Мені хватає того добровільного помешательства¹ у мого Івана.

— Якщо він знову стрибатиме до тебе з кулаками, то я можу ще раз навчити його культури поведінки і шанобливого ставлення до жінки.

— Та ото після вашої науки він і дихнуть боїться в мій бік... — розсміялася. — Чарку тепер може випить хібадесь там серед своїх дружків на Московщині або коли у мене хороше настроєння.

— То, може, хоч кави? — запропонував я.

— Та ні. Треба бігти.

Я дістав з портмоне сто доларів і дав їй:

— Премія для Костика. Купи пацану щось прикольне.

Вона знову обняла мене, чмокнула в щоку і побігла далі. А я вирішив, що насправді світ має належати саме таким людям — щирим, добрим, працьовитим, веселим. Вона мені подарувала зранку гарний настрій. Це вже немало.

Я поставив на кухні чайник, без поспіху заварив у турці каву, залив вівсяні пластівці окропом і сів біля заґратованого вікна, що дивилося на внутрішній двір. У ньому було порожньо, тільки іноді батьки тягнули за руку в дитячий садок сонних малюків. Дорослі заклопотано проходили поруч, байдуже зиркали на мене; діти ж зацікавлено поглядали на мою персону, і в їхніх очах я читав таку тугу, ніби вони хотіли, щоб я порятував їх від цілоденної каторги у садку.

Мабуть, мені було шкода цих карапузів, і вони знаходили у моєму погляді співчуття — свого часу я теж ненавидів ходити у дитсадок. Для мене це була справжня мука. Я їх розумів. І враз спіймав себе на думці, що зараз дуже чітко відчуваю ті давні емоції, ті запахи пригорілого молока, товстих лінивих няньок, дешевих парфумів матерів і перегару батьків, котрі приводили дітей «у групи».

¹ Божевілья (суржик), фрагмент відомого вислову Луція Аннея Сенеки «Пияцтво — це добровільне божевілья».

Хоча це було так давно... Це було навіть в іншій країні... наприкінці 80-х.

Звабливо блиснули різьблені ребра пляшки рому, що стояла під витяжкою на робочому столі нашого кухаря Збишека. Ранковий стрес дня народження сам собою просився, щоб його зняти. Але попереду був увесь робочий день, а зображений на етикетці лютий бородань-пірат з витріщеними очима і з абордажним тесаком напереваги не віщував нічого доброго від споживання напою. І був один до одного схожий на Збишека — ніби з нього змалювали. А кухар справді був неабияким піратом... коли випадало погуляти в нічному клубі з легко-важними дівками...

«Гаразд, — подумав я, відкинувши алкоголь, співчуття до дітей, яких вели на каторгу, похмурий весняний день і паскудний ранковий настрій. — Двадцять дев'ять років. На календарі травень 2013-го. Що у нас в активі?»

Я прожив усе своє свідоме життя, принаймні відколи пішов до школи 1991 року, спостерігаючи за виживанням батьків у новонародженій країні, виживання, власне, самої країни. Нескінченні проблеми, зміни урядів, прем'єрів, підвищення цін, бандитизм — спочатку кримінальний, потім — «правоохоронний», державний. Обіцянки можновладців про чергове поліпшення життя, скандали, корупція... Мої батьки займалися бізнесом, тому були під постійним прицілом то бандюків, то мусорів¹, то різних органів, які здійснювали «перевірки». Їх і не перелічиш. Пошесть. Напасть. Кидалово. Наїзди. Розборки. У таких умовах я ріс. Під цей сленг, під нічні страхи, візити мусорів з обшуками, зі втечами,

¹ Існує легенда, що міліціонерів «мусорами» обізвали через назву МУС (московский уголовный сыск) — московський карний розшук, але автор, як і більшість українців, переконаний, що так їх називали справедливо через гниле нутро і гнилу систему загалом. Тому надалі не вважає потрібним називати у книзі їх якось по-іншому, ну, хіба, нейтрально — менти.

переховуваннями та всіма перевагами «перехідного періоду»¹.

Хоча... шкільні роки були веселими — у нашій школі більшість учнів переживали щось схоже або... паралельне: одні були із сімей ментів, інші — бандюків, треті — з «базарних»... Словом, тварі по парі. І ми теж воювали між собою, билися до крові, об'єднувалися, щоб лупитись із ненависною сусідньою школою, сусіднім районом, ворожими «бригадами»², за прикладом авторитетних бандюків... Мирилися, разом займались у спортивних клубах, грали в ті самі комп'ютерні ігри... Закохувались і будували плани...

Україну колотило постійно, не було року, аби нам не розповідали про те, що важкий період минув і скоро все буде в суцільному шоколаді. Та молодим хотілось іншого — вражень, грошей, багатства, розваг, любові, чогось новенького... І реальних змін. Мабуть, тому, коли ми виїжджали в походи по Дніпру, головною піснею вечорів біля багаття часто була та, що її співали ще наші батьки у 80-х: «Перемен! Требуют наши сердца!» А враження і любов нам дарувала сама юність, а ще — віру в те, що у нас усе найкраще попереду: і гроші, й розкішні яхти, й дорогі машини... Зітхнулось. У принципі... ніхто з моїх знайомих цього не досягнув, як і я. Але змінилися пріоритети, погляди на життя, з'явилися інші цінності. Хоча, зізнаюся чесно, подорожувати на власній дорогій яхті теплими морями я досі не відмовився б.

¹ В розумінні автора «перехідний період» — термін, введений українськими політиками, щоб виправдати власну некомпетентність. Тому в Україні постійно якісь «перехідні періоди». Час, про який йдеться в цьому абзаці, — перехід від бандитського свавілля (беспредела) до мусорського, який тривав приблизно з 1996 до 2002 року.

² «Бригадами» тоді називали організовані злочинні угруповання (ОЗУ). Бути в «бригаді» вважалось престижно і навіть модно. Тому, наслідуючи старших друзів, школярі, дворові дітлахи створювали свої «бригади», влаштовували «стрілки», «розборки», «наїзди».

Я заварив ще одну каву і змінив локацію, пересівши у залі до вікна, що виходило на вулицю — там починало вирувати життя. Вузькі вулички Подолу заповнили машини, автобуси, вони дратівливо сигналізували, між ними сновигали перехожі, поспішаючи втрамбуватись у переповнені трамваї. Тут відкривалася справжня людська комедія, театр зі сценографією вулиць і пристрастями мешканців та гостей Подолу.

Але тієї миті, коли я зробив перший ковток кави і хотів знову віддатися роздумам, весело розчинились двері й до бару ввалився «пірат» Збишек. Він був збуджений, зі скуйовдженим чорним снопом волосся на голові та нечесаною бородою.

— Кур-р-р-рва, — привітався він від усієї своєї щедрої душі й пробубонів собі під носа: — Він вже тут. Якийсь поліцай, кур-р-р-рва, — і до мене з награною радістю: — Озку! Чого це ти так рано на роботі й уже п'єш цей дуст?

Я аж відсахнувся від нього і тільки розвів на те руками. Справді, чому це я вже зранку на роботі та п'ю каву? В барі?

— Е-е! — гепнувся він на крісло навпроти мене. — Ти якийсь дурненький, Озку! Маєш день народження і зі самого ранку приперся на роботу! — війнув на мене подихом коньячної діжки.

— Так, Збишку, — мій тон став категоричним, — це я маю запитувати тебе, а ти відповідати: чому приперся з перегаром на роботу і чому в такому вигляді?

— Кур-р-р-рва! — відповів на те Збишек, зі згодою кивнув, пообіцявши: — П'ять хвилин, і буду в порядку, не хвилюйся, Юрку... Я зараз...

Із граціозністю Портоса звівся зі стільця, крутнувся на місці та рвучко покрокував у душ. Звідти було чути, як він скидає із себе одяг і лається, що не вдається розвішати його на гачках. Потім зашуміла вода, мабуть, холодна, бо Збишек вереснув, немов перелякане дівча, потім задоволено заревів:

«О-о-о-о! Кур-р-рррр-ваа-а-а!» — і почав стиха підспівувати пісеньку з репертуару «Червоних гітар» «Kwiaty we włosach». Голос у нього, виявилось, зовсім не оперний і навіть не естрадний, і слухати це воляння, хай здалеку, було неможливо. Тому я, взявши горнятко з кавою, пішов до свого кабінету. Там цього точно не почую.

«Кабінет» — це сказано з перебільшенням. Комірчина. Зате на дверях — табличка: «Дир. Озеренко Ю. В.» (звідси і мої прізвиська — «Оз» або «Оззі»). «Дир.» — тобто директор. Коли мої батьки переїжджали мешкати в Ірландію, то на прощання передали мені управління справами й активами і нагородили «директорством». Спочатку я був абсолютно номінальним керуючим справами, а потім втягнувся... Батьки ж здалеку просто фізично не мали ні змоги, ні бажання керувати «процесом».

Вони поїхали туди відразу після «помаранчевої». Пригадуєте: «Разом нас багато, нас не подолати-и»... Ну, ви в курсі. Її тоді пафосно називали «революцією». Тепер у мене не повернеться язик так сказати. Принаймні я маю на це право, бо більше трьох місяців свого життя прожив заради цієї революції. І нині мені на думку спало: «Три місяці мого життя пішло на те, щоби привести до влади упирів». Упирів, які, відповідно, привели до влади інших упирів, тих, кого ми не хотіли бачити при владі ще у 2004 році. Парадокс. Янукович — президент України! Через чотири роки після «помаранчевого шабашу»¹ мої батьки були змушені поїхати з країни, під тиском — у них відбирали бізнес «любі друзі»², ті, кого вони підтримували свого часу.

¹ Тут: іронія щодо результатів Помаранчевої революції, слова, взяті з виступу Людмили Янукович у Донецьку: «Дорогие друзья, я из Киева, я могу сказать, что там происходит. Там просто оранжевый шабаш!».

² «Любі друзі» — улюблене звертання В. Ющенка, згодом стало загальною назвою осіб з його оточення: кумів, родичів, «сратників» та інших посіпака тодішньої «команди», що були задіяні в корупційних схемах.

Ні, тепер про це не хотілося думати. Зовсім. Вони виїхали вчасно, зумівши продати бізнес, ще до вересня 2008 року¹. Я відмовився їхати з ними і попросив не продавати цей бар, де, практично, виріс. Де знав кожен закуток цього будинку, скрип кожної мостини, несправності будь-де — від водогону до електрики... А в будинку, котрому вже понад сто років, з цим проблеми є і будуть.

За думками кава охолоча. Я допив її зовсім простиглою. Тож підсумок двадцяти дев'яти років: усе життя в очікуванні змін, «покращень», але їх нема. Є обіцянки, є морди в екранах телевізорів, які прорікають зміни і «покращення» по новому колу. Зважаючи на це, можна сказати, що моє покоління — це покоління «покращень». І, схоже, далі буде ще гірше. Що мене зовсім не влаштовувало. Тому залишалося зціпити зуби і жити. Просто жити.

Усе. Крапка. Набридло. Не день народження, а політінформація якоїсь ультрарадикальної партії. При чому лектор і слухач — я, в одній особі, так би мовити, власною персоною.

Вийшов із душевої Збишек. Прилизаний, свіженький, з акуратно підстриженою бородою, у фартуху і з кухарським ковпаком на голові. Він мав не тільки талант геніального кухаря, а й уміння швидко приводити себе до тями після будь-яких пиятик і гульбищ. Мені так не дано...

— Хочеш їсти? — запитав Збишек.

— Та ні, щось узагалі настрою нема, — зізнався. — Задумався про життя, про минуле. Про наше втрачене покоління, — я навіть зітхнув.

— Курва, — хляпнув він себе долонями по колінах. — Які твої роки, синку?! — Він був старший від

¹ Глобальна світова фінансова криза 2008 року — найважча криза з часів Великої Депресії. В Україні боляче вдарила по малому бізнесу, банківській сфері і показала слабкість нашої економіки та необхідність її модернізації, детінізації.

мене на чотири роки, тому іноді дозволяв собі називати мене «синком». — У тебе життя тільки починається. І запам'ятай, є така прикмета: як зустрінеш свій день народження, так його й проведеш... — очиці Збишека хитро забігали.

— Коли б це було так, то більшість людей ходила б вулицями п'яними і з шампурами шашликів напереваги, — зауважив я. — Тому не сподівайся, — рывкнув я на нього: — «Do roboty! Do roboty!»¹.

Мій особистий пірат стрепенувся від цього вигуку й пішов готувати своє робоче місце. Пляшку рому, яку він запобігливо припас на ранок, я реквізував на свою користь. На краю стола Збишек залишив тортик і жменю свічок, які б на ньому не помістились. Я відчув голод: ранкова кашка для сповненого сил «юнака» — це не те. А ось тортик із товстим шаром масляного крему (як я люблю)... Це справжня чоловіча страва. З великою чашкою кави. З вершками. Але без цукру. Щоб не поправитися.

Після такого вдалого сніданку я вже не сидів, а лежав у кріслі й ліниво увімкнув комп. Одразу полилися привітання. З радістю прийняв їх тільки від батьків і сестрички з далекого острова. Букеттики, котики, собачки, трояндочки, губки, поцілуйки, обнімайки, тортики, посміхайки — соціальні мережі щедро засипали мене віртуальними подарунками. Я написав комусь: «Дякую! Твої привітання найкращі й незабутні! Люблю!!!» Додав кілька смайликів, скопіював і взявся відповідати усім однаково, не розрізняючи ні постачальників, ані журналістів, ані чоловіків, дівчат, жінок, сімейних пар... Нікого. Більшості з них я навіть не знав. Багатьох — уже

¹ «Беріться до роботи!» (польськ.) Слова з польської пафосної пісні 1950-х років у стилі соціалістичної пропаганди.

й забув, як вони виглядають і де з ними знайомився — чи в реалі, чи у віртуалі...

Далі — новини, курси валют, замовлення продуктів за списком для кухні (на це пішло від сили 15 хвилин), ціна золота на лондонській біржі, якась відома персона знову роздягнулася... Курсор майже рефлексивно пірнув на посилення, клацнула кнопка миші... а дивитися — ні на що. Найцікавіше заретушували піксельними квадратами. Тема цицьок не розкрита. Суцільне розчарування.

Так. Досить. У політику навіть не лізу. Хіба що... трішки Інтернет-приколів про Азарова і Яника. Потім — таки зачепили новини, за ними — якісь порожні плитки про зірок та кіно... Глянув на годинника — незчувся, як минуло півдня. Від здивування навіть тихенько свиснув. Скоро мають припхатися гості. Тобто друзі. Варто глянути, чи приготував нам щось смачненького Збишек і чи не став він раптом похмелятися, як це вже траплялося не раз.

Пройшовши через залу на кухню, я був приємно вражений: у залі ніде й яблуку впасти, на столах багато найдків і напоїв. Люди прийшли на обід із сусідніх офісів, отже, нині отримали аванс. Я любив такі дні: особливо перші й останні числа місяця. Студенти ж одержували стипендію 12–15 числа, і тоді тут починався пивно-чіпсовий шабаш. Ці дні я чомусь не любив, попри непогані прибутки. Або просто заздрих цим дітям, котрі мали змогу навчатись і отримувати освіту. Я ж був змушений з дванадцяти років працювати: допомагав батькам розвивати бізнес. Повірте, це було зовсім не легко, бо коли служив у війську, півтора року десантної муштри здалися мені курортом.

Збишек на кухні впорався з усім достойно: гострі закуски, хумус, шурпа, плов, шашлики — так, наче мій день народження мав відбутися не в кафе з європейською кухнею, а в чайхані у Душанбе. Але побажання моїх друзів

для мене закон. Вони хотіли «чогось екзотичного»... нате вам. Хоча... яка там екзотика: ці страви давно стали звичайними у наших меню.

Тож скоро на манливий запах мого дня народження приїхали у двох таксі гості: Толя Поліщук, Сергій Шпак і Сашко Ведмідь. Перший — мій однокласник. У нього багата біографія: від ведучого новин на провідних телеканалах до головного редактора «ящика»¹. Але зараз він працював під псевдонімом Пол Іщук фрілансером у кількох закордонних виданнях. Його улюблений коник — політика. За неї був гнаний з роботи і навіть битий. Неодноразово. «Бо чесний», — пояснював. Але його чесність, на жаль, йшла пліч-о-пліч зі смарагдовим змієм. До всього, розуміючись на політиці, він ненавидів самих політиків. Тобто політиканів.

Високий і здоровий, мов бугай, Сергій Шпак — лікар-уролог. Іноді я його дражнив «Доктор Зло». Хоча насправді він був простакуватим добряком. Ми з ним вирости в одному дворі на Подолі. Унікум. До Медуніверситету він вступив чотирнадцятирічним. І вже п'ять років практикував у «блатній» державній поліклініці й паралельно — у батьківській клініці. З негативного — курив багато і чомусь смердючі дешеві папіроски, які сам скручував із домашньої махри. Для улюбленого внука її вирощував рідний дід. Шпак пояснював це так: «Мій прадід був козаком, курив махру і дожив до ста чотирнадцяти років, його батько був козаком, курив махру і дожив до ста десяти, мій дід курить і ще всіх вас переживе». Варто сказати, що батько Сергія не курив узагалі й у шістьдесят років виглядав на сорок... Тож справа була, мабуть, не в куриві, а у генетиці...

І мій армійський камрад — Сашко Ведмідь. Незважаючи на вайлувате прізвище й активні заняття єдиноборствами,

¹ Телеканалу, тобто того, що показують в «ящику», в телевізорі (журн. сленг).

він мав вигляд людини інтелігентної і в усьому був таким. Іноді аж занадто. Особливо ловилися на його манери гопники, коли хотіли забрати гроші або мобільний телефон. Він завжди підкреслено увічливо звертався до них на «ви», просив дозволу пройти, червонів, коли вони матюкались, і винувато опускав очі. Ну, а далі — просто вирубував їх по черзі, з одного удару. І байдуже, скільки тих нападників — двоє чи десятеро. Ще Сашко був колекціонером — старовинна зброя, книжки, антикваріат, нумізматики. Тому щоразу дарував мені на свята золоту монету. Так за останніх шість років у мене зібралася цілком пристойна колекція золотих монет.

Імена дівчат, котрі з ними приїхали... я навіть не намагався запам'ятати. Вони змінювалися постійно, тож це було марною справою. Однак мене завжди розважало те, що у «дрібного» Толі постійно були повні дівчата з розкішними формами, у Шпака — «гренадери», під його статуру, а Ведмідь зустрічався тільки з розкішними блондинками з анекдотів, із невисоким рівнем інтелекту. І пояснював це так: «Життя й без того складне. Навіщо його ускладнювати близькими стосунками з цими прекрасними створіннями?».

Ось така компанія зібралася в мене за столом у банкетній залі на другому поверсі, з виглядом на Контрактову площу.

А, ні, не така... Не встигли ми випити за мій день народження й по чарці, як до нас приєднався Збишек зі своєю племінницею Орисею. Усі називали її «Риська». Вона була з модельного бізнесу і зараз приїхала в Київ на якийсь показ мод. Попри професію, у житті Риська була простою дівчиною і не випендрювалася своєю зірковістю. Хоча характер у неї був... м'яко кажучи, зовсім не янгольський. Навіть чоловічий. Усі мої друзі мліли в її присутності й намагалися здаватися не такими баламутами, якими були насправді. Я теж був майже закоханий у неї. Та через те,

що знав Риську ще тоді, коли вона під стіл пішки бігала, ця закоханість видавалася мені збоченою. «Стримуй себе», — суворо наказував я собі й намагався не дивитися на її точені ніжки, туті сіднички, руде закучерявлене волосся й сині очі... Такі манливі й такі глибокі... «Так! Стримуй себе»... Ну, ви мене розумієте.

Риська все це вловлювала, тому ніби ставила перед нами перепону і до всіх зверталася на «ви»: «пане Толічку», «пане Шпаку», «пане Ведмедю». До мене вона зверталася «Пане Ю.», і це тільки тому, що так я записаний у неї в мобільному телефоні: «Pan Ju.».

Збишека підмінили на кухні його бородаті, за сучасною модою, племінники. Вони були у нашому ресторані на практиці. Останньою підтягнулася моя адміністраторка і бухгалтерка в одній особі — пані Тамара, або, як ми її звали, Цукерка. Заклопотана, повна, жвава, з рум'янцем на обличчі, ніби з морозу, і з усмішкою на всі 32 золоті зуби. Зізнаюся, без неї мій бар навряд чи процвітав би. Вона мала досвід роботи ще з часів совкового «общепіту» і ставилася до нас усіх, як до власних дітей — суворо, а іноді навіть із любов'ю...

Це була моя невелика дружня київська сім'я.

— Так, банда! — враз заявила Цукерка, зручно всівшись на чільному місці за столом. — Як головна, я вас попереджую: поведіться скромно. Від цього залежить наша нинішня виручка з бару. В зал не виходити, з клієнтами не влаштовувати розборки... Ну, як ви любите. Усі зрозуміли? — й обвела нашу скромну компанію суворим поглядом.

Я відкашлявся і спробував вставити своє справедливе слівце:

— Узагалі-то, головний тут я... Хоча б тому, що нині мій день народження...

— «Взагалі, взагалі», — перекривила мене Цукерка, — головним ти будеш тут після дванадцятої ночі.